

MUHİTTİN TUŞ'UN
“SOSYAL VE EKONOMİK AÇIDAN KONYA (1756-1856)” ADLI ESERİ

*Hüseyin Muşmal**

**TUŞ, Muhittin, *Sosyal ve Ekonomik Açıdan Konya (1756-1856)*,
Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yayınları, Konya 2001, 246
sayfa +bibliyografya(247-264), ekler(265-586), indeks(287-294).**

Muhittin TUŞ' un Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlamış olduğu “Sosyal ve Ekonomik Açıdan Konya” adındaki doktora tezi Konya Ticaret Odası tarafından yayımlanmış bulunmaktadır.

1756-1856 yılları arasında Konya şehrinin sosyal ve ekonomik açıdan ele alındığı eser Sunuş, Önsöz, Giriş, Üç Bölüm, Sonuç, Bibliyografya, Ekler ve İndeksten ibarettir. Eserin sunuş yazısı Hüseyin ÜZÜLMEZ tarafından yazılmıştır.

Son yıllarda, Türk tarihinin Osmanlı Dönemi ile ilgili çalışmaların yöneliş yoğunluğu merkezi hükümetin siyasi faaliyetlerinin dışına çıktığı, Osmanlı merkezinin dışında yaşayan bir toplum bulunduğu ve bu toplumun da Osmanlı tarihinin bir parçası olduğu üzerine odaklanmıştır. Bu düşüncelerden hareketle tarih sadece önemli bireylerin faaliyetlerinin tahlil edildiği bir bilim dalı olmaktan çıkmış geniş kitlelerin her türlü hareketlerinin incelendiği bir alan haline gelmiştir. Bu noktada geniş kitlelerin siyasi, sosyal, dini, ekonomik ve bunun gibi bir çok sahadaki faaliyetleri incelemeyi esas alınmıştır.¹ Böylece bireysel tarihten toplumsal ve dolayısıyla sosyal tarihe ulaşılmıştır. Bu çalışma yazarında belirttiği gibi bu düşüncelerden hareketle Konya toplumunu incelemeyi amaç edinmiştir. Konya sosyal Ekonomik ve kültür Tarihi açısından çok önemli bir bölgedir. Bizans'tan Türklerin eline geçtiğinde küçük bir kasaba hüviyetinde olan Konya Selçuklular zamanında Anadolu'nun değil dünyanın en modern ve düzenli şehirlerinden biri haline gelmiştir. Sahip olduğu potansiyeli ile araştırmacıların gözünden kaçmayan Konya, tarihinin hemen hemen her döneminde olduğu gibi Osmanlı devleti dönemi için de araştırmalara konu olmuştur.² Osmanlı Devleti'nin bir parçası olan Konya'nın incelenme-

* S.Ü. Fen-Edebiyat fakültesi, Tarih Bölümü öğretim elemanı.

¹ Muhittin TUŞ, *Sivas Ser'ye Sicillerine Göre Tanzimat'ın Sivas'a Tesirleri (1839-1856)* (H.Ü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1986. Musa ÇADIRCI, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, Ankara 1991. Suraiya FAROQHİ, *Towns and Townsmen of Ottoman Anatolia*, Cambridge 1984, Robert MAN'TRAN, *XVI.ve XVII. Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat*, çev. M.A. KILIÇBAY, İstanbul 1991.

² Özer ERGENÇ, *XVII. Yüzyılda Ankara*, Ankara Enstitüsü Yayınları, Ankara 1973. Yusuf OĞUZUĞLU, *XVII. Yüzyıl Konya Şehir Müesseseleri ve Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerine Araştırma*, (A.Ü.DTCF. Basılmamış Doktora Tezi) Ankara 1980. Yusuf KÜÇÜKDAĞ, *Lâle Devri'nde Konya*, (S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi). Konya 1989. Ruhi ÖZCAN, *XVII. Yüzyılda Konya'da Mülk Satışları ve Fiyatlar*, (S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi), Konya 1993.

sinin neticede Osmanlı Tarihinin de incelenmesi anlamına geldiğini belirten Tuş, Konya tarihinin seyri bakımından geçirdiği ilginç merhaleyi bir başka sebep addeyerek, çalışmasının, ayrıca doğup büyüdüğü memleketine duyduğu sevgi ve minnet duygusunun ürünü olduğunu belirtmektedir.

Konya üzerine yapılmış olan tarihi araştırmalar zincirine bir asırlık bir zaman dilimini de eklemiş ve bu zincirdeki büyük bir boşluğu doldurmuş olan Tuş'un, Tanzimat Fermanı ile hemen hemen her alanda yapılan yeniliklerin Konya şehrine etkilerinin tespiti, ve Tanzimat öncesi Konya'sı ile kıyaslaması çalışmasına çok güzel bir ivme kazandırmaktadır. Zira kıyaslamalar sadece zamanla sınırlı değildir, çalışma mekan ve yer itibarıyla de ele alınmak suretiyle 1756-1856 arası Konya'sı aynı zaman diliminde Anadolu'nun diğer bazı bölgeleriyle de karşılaştırılmıştır.

Bu çerçevede ele alınan eserin Giriş kısmında, Konya şehrinin fiziki özellikleri belirtilerek, inceleme dönemine bir zemin hazırlanmıştır. Giriş Bölümünde şehir tanımlamasında Konya'nın yeri ve mekanının çeşitli unsurlarına yer verilmektedir.

Yönetim ve Yargı başlığı altındaki I. Bölümde Karaman Eyaleti ve Eyalet merkezi olarak Konya'nın XIX. Yüzyıl ortalarına doğru idari organizasyonundaki yeri ortaya konulmaktadır. Burada Konya şehrinin içinde yer aldığı eyalet, sancak ve kazanın genel bir tablosu çizilerek geçirdiği değişim ifade edilmektedir. Bu tablonun ardından eyalet görevlileri, yönetim açısından vali, mütesellim, alaybeyi, yeniçeri serdari kale görevlileri ile birlikte yargı açısından kadı ve naib, muhızır ve muhızır başları ve imam müftü gibi ilmi görevlileri ile birlikte geniş bir şekilde ele alınmaktadır. Yönetenlerin ortaya konulmasından sonra yönetilenlere ayan, nakibü'l-eşraf kaymakamı, şehremini ve muhtar gibi temsilcileri ile beraber yer verilmektedir.

Toplum başlığı altında oluşturulan II. Bölümde XVIII. Yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. Yüzyılın ilk yarısında Konya'daki toplum Yapısı ve mevcut olan hiyerarşi ile birlikte şehirde oluşan gayr-i resmi hiyerarşi ele alınmaktadır. Daha sonra sosyal yapının temel unsurları, nüfus meselesi toplumun içindeki sosyal ilişkiler ile toplumun varlığını devam ettiren kültürel müesseseler aile, eğitim, vakıflar gibi başlıklar dahilinde incelenmektedir.

Toplumun üretimden tüketime kadar sahip oldukları ihtiyaçlarını gidermek ve onları kullanmak amacıyla yaptıkları faaliyetler bütünü olan ekonomi, Konya şehrindeki üretim, tüketim, organizasyon, ulaşım ve ticâret tüm boyutlarıyla ve bunları yerine getiren esnaf ve tüccarları ve bunların teşkilatları ile birlikte kendisine III. Bölümde yer bulmaktadır.

Osmanlı şehirlerinin genel karakterlerinin ortaya çıkarıldığı çalışmalar içerisinde Konya şehri açısından büyük bir boşluğu dolduran bu çalışma; Osmanlı kurumlarının sosyal muhtevasında zaman ve mekana göre kazanmış olduğu yeni özellikleri fark edilebilmesinde de önemli bir yer işgal etmektedir. Çalışma Konya şehrinde hareketle Osmanlı Devleti yönetim niteliğini, taşra idaresinde zamanla mey-

dana gelen değişiklikleri ve toplumu şekillendiren sosyal zümrelerin merkez ile reaya arasındaki yerini ve etkisini de ortaya koymaktadır.

Eser arşiv kaynaklarına dayanarak hazırlanmış olup, 1756-1856 yılları arası Konya'sı hakkında yapılan bilimsel tespitler Osmanlı tarihi, Osmanlı Yönetimi ve Osmanlı Şehirleri üzerine yapılmış olan tarih araştırmaları ile zenginleştirilmektedir.

Çalışmada Başbakanlık Arşivinde bulunan Mesârif, Tanzimat, Maliyeden Müdevver ve Temettûat Defterleri ile çeşitli tasniflerde yer alan çok sayıda belge kullanılmıştır. Çalışmanın ana kaynağını ise Konya Mevlana Müzesinde bulunan ve Çalışmanın zaman dilimini kapsayan Şer'îye Sicilleri ile H. 1285-1322 yılları arasındaki Konya Salnameleri oluşturmaktadır.

Ekler kısmında Konya şehrinin mahalleleri ve tereke kayıtları ile şehir krokisine yer verilmektedir. Ayrıca bölümler içerisine serpiştirilmiş bir çok tablo, plan ve gravürlerle anlatım desteklenmektedir.

Bu çalışmanın doktora tezi olarak kalmasından kurtarılarak ilim alemine kazandırılması memlekete duyulan sevgi ve minnet duygusunun çerçevesini daha da genişletecektir. Çalışmanın özellikle genç bilim adamlarına yeni ufuklar kazandıracığını ümit ediyor, yeni çalışmalarını sabırsızlıkla beklediğimiz Muhittin TUŞ'a teşekkürlerimizi iletmeyi bir görev addediyoruz.